

— E S S A Y —

Op zoek naar een ecologische economie

De natuur als onze **leermeester**

Wat kunnen we leren van de natuur? In ieder geval dat kleinschalig management duurzaam is, dat er een groot verschil is tussen waardevol en kostbaar en dat de natuur zonder leiders bouwt aan haar eigen herstel, terwijl er voor een dergelijk ingewikkeld immens systeem wel degelijk leiderschap is ingebouwd. De visie van **Paul de Blot** op leiderschap.

TEKST **PAUL DE BLOT SJ**

De manier waarop onze natuur tot stand kwam is verbazingwekkend. De bekende Jezuïet paleontoloog Teilhard de Chardin toont hoe de natuur zich in drie fasen heeft ontplooid: de *geofase*, de *biofase* en de *menselijke fase*.

In de eerste fase, de *geofase*, kwam de stoffelijke wereld tot stand met zijn verscheidenheid van elementen als ijzer, koper, fosfor, zwavel, waterstof, zuurstof en alle andere ons bekende elementen. Er ontstond een beweging van samenwerking om tot duurzaamheid te komen, maar dat lukte niet. Er ontstonden wel chemische samenstellingen, gesteenten en mineralen maar die vielen na enige tijd weer uit elkaar. Het streven om tot duurzame samenhang te komen mislukte.

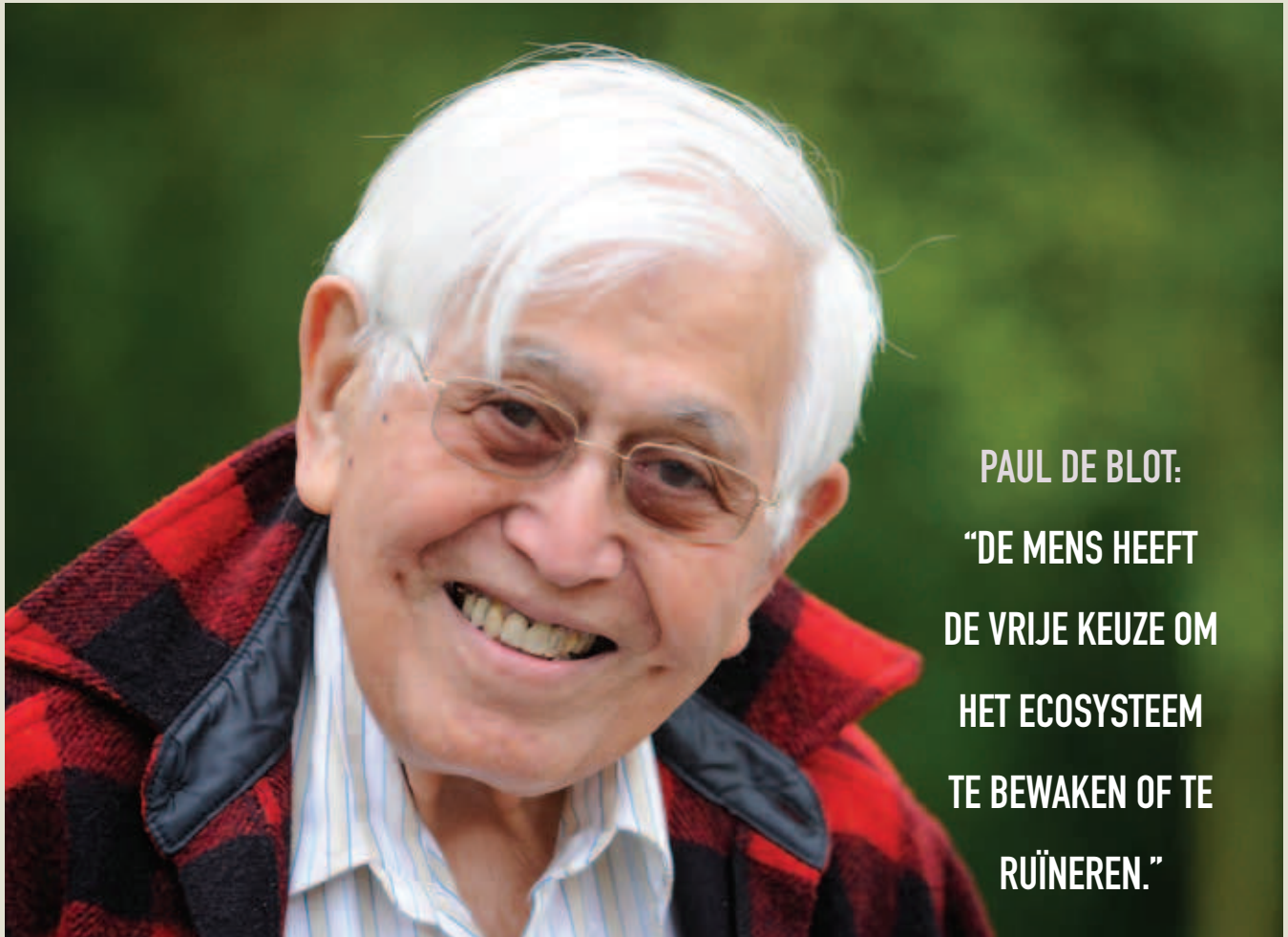
Na de eerste fasesprong volgde de tweede fase, de *biofase*, het ontstaan van de levende wezens, micro-organismen, planten en dieren. In deze fase ontstond het DNA als een samenvatting van alle bestaande elementen als een karakteristieke

compositie die voor elk levend individu uniek is. Hiermee kwam de schijnbaar dode materie tot leven en werd zelfs een substantieel element van het leven. Zonder ijzer, natrium of kalium blijft geen mens of dier in leven.

Het DNA is uniek voor ieder levend wezen en er zijn geen twee individuen met eenzelfde DNA compositie. We zijn ons niet altijd bewust van deze intensieve samenhang tussen de stoffelijke en levende natuur en de consequenties ervan voor ons menselijk leven. Vervuiling van de natuur, van de stoffelijke wereld is ook een vervuiling van ons DNA en daarmee ook van onze gezondheid. Het overmatig gebruik van antibiotica in de landbouw zal onze naturomgeving vervuilen en daarmee ons eigen leven.

GENIAAL

In de *biofase* is het de natuur gelukt om tot duurzaamheid te komen door voortplanting. Op die manier ontwikkelde zich een alles omvattend ecosysteem. Het is een wonderbaarlijke

PAUL DE BLOT:
 “DE MENS HEEFT
 DE VRIJE KEUZE OM
 HET ECOSYSTEEM
 TE BEWAKEN OF TE
 RUIJNEREN.”

FOTO: ERIC BRINKHORST

ontwikkeling van een energicyclus waarvan we nooit te weten komen hoe die is ontstaan. We zien hoe de zonne-energie de natuur in beweging brengt, het water doet verdampen en condenseren en de aarde vruchtbaar maakt. We zien hoe het bladgroen, het chlorofyl van de planten de zonne-energie omzet in koolhydraten als voedsel voor de levende wezens. We zien hoe dieren deze koolhydraten omzetten in eiwitten en op hun beurt weer tot voeding dienen voor mens en dier. Dit geniale natuursysteem vormt de samenhang van heel de natuur als een *ecologisch systeem*. Het Griekse woord *logos* wijst op de inzichtelijke samenhang van het wonderbaarlijke geheim van de levende natuur als een alles omvattend netwerk.

Uit deze kennis groeide een ethisch bewustzijn om dit wonder van het ecosysteem in stand te houden en zo ontstond de *eco-nomie* (*nomos* als wet, richtlijn), als een ethische vormgeving van de richtlijnen om het ecosysteem in stand te houden. Helaas kwam in de zestiende eeuw door de wiskunde de analytische methode tot ontwikkeling die uitgaat van de

meetbaarheid van de natuur. De richtlijnen van de economie werden nu niet ethisch bepaald maar analytisch rationeel. De economie werd hiermee verarmd tot een meetbare bruikbaarheid van de natuur en de ethische verantwoordelijkheid voor het behoud van de natuur ging verloren.

De economie verloor zijn ethische kracht om de natuur als kapitaal te beschermen en gaat de natuur als gebruiksgoed zien dat tegen hoge prijzen kan worden uitgebuit. Lucht, water en land was waardevol en niet kostbaar: het was nodig voor het leven maar kostte niets. Dit in tegenstelling met diamant die waardeloos was (men kon er niet van leven) maar welk kostbaar. In de moderne economie werd ook water, lucht en grond kostbaar als een bron van inkomsten.

LEIDERSCHAP

De grote vraag is hoe het duurzame zelfbehoud van de natuur kan worden hersteld. Hoe herstelt de natuur zichzelf en hoe bouwt de natuur aan haar eigen duurzaamheid. Er

is geen leider te bekennen, maar voor een dergelijk ingewikkeld immens systeem is er zeker een leiderschap ingebouwd. Die blijkt te bestaan uit drie principes die consequent worden toegepast.

Het *eerste principe* is een symbiotische samenwerking met de naaste omgeving. Een plant in Alkmaar past zich aan het klimaat van de omgeving van Alkmaar aan en niet van Tokyo of Moskou. Dat doen de dieren ook. De eenden van Utrecht passen zich aan aan de omgeving van Utrecht om te kunnen overleven. Wie zich niet aanpast, is ten dode opgeschreven.

Een *tweede principe* is een sterke innerlijke kracht om zich staande te houden en niet te worden meegesleept door diens omgeving. Van de duizend zaadjes komen enkel die zaadjes tot leven die sterk genoeg zijn om de omgeving te weerstaan. Alleen de sterkste nakomelingen blijven in leven. Een koekeek legt twee eieren maar het sterkste jong gooit de zwakke uit het nest. Er is een sterke innerlijke kracht nodig.

Een *derde principe* is netwerking. Het gaat om een kleinschalig management die een grootschalige organisatie tot stand brengt en in stand houdt. Deze compositie van het management blijft kleinschalig want het is onmogelijk om dit grootschalig te doen en zich aan de hele wereld aan te passen. Dit kleinschalig management toont door zijn netwerking wel een grootschalig wereldomvattend effect en scheidt een grootschalige samenhang.

Deze drie elementen zijn in alle levende wezens instinctmatig geprogrammeerd door een natuurlijk leiderschap. Dat geldt ook voor de mens, die in de derde fase van het evolutieproces tot leven komt. In deze derde fase verschijnt de menselijke chimpansee, die gekenmerkt wordt door zijn vrijheid als spiritueel wezen. Deze vrijheid is onberekenbaar en niet terug te voeren tot de kosmische energie. Deze kracht ontstaat uit een spirituele bron die we namen kunnen geven als: God, Zijn, Brahmaan of Boeddha.

VRIJE KEUZE

Wat betekent dit voor het menselijk leiderschap? In de eerste plaats een kleinschalig management dat gesteund wordt door een sterk innerlijk en een sterk extern management. De mens is een dubbele natuur die innerlijk geprogrammeerd wordt door diens geestelijke karakter en fysiek door diens stoffelijke natuur. In tegenstelling tot dieren kan de mens vrije keuzes maken.

In de *menselijke fase* van de evolutie komt de natuur in de gevaarzone omdat de mens met diens vrijheid het ecosysteem kan afbreken of kan stimuleren. De economie heeft daarmee

FOTO: RODNEY KERSTEN

“GROOTSCHALIG MANAGEMENT IS NIET DUURZAAM”

een dubbelzinnig karakter gekregen, het kan het ecosysteem bewaken maar ook ruïneren. De vrijheid is een spirituele kracht die zowel ten goede als ten kwade kan worden ontwikkeld. ■

Paul de Blot (91) is honorair hoogleraar Business Spiritualiteit aan Nyenrode University.

LITERATUUR

- Blot SJ, Paul de, *Ik heb een droom. Van duurzaamheid tot zingeving, De natuur als onze leerschool*, Nyenrode Academic Pres, Breukelen, 2013
- Capra, Fritjof, *The Web of Life*, Harper Collins London, 1979
- Teilhard de Chardin, Pierre, *Het verschijnsel mens*, Spectrum, Utrecht, 1958
- Teilhard de Chardin, Pierre, *Het goddelijk milieu*, Spectrum, Utrecht, 1963
- Teilhard de Chardin, Pierre, *De menselijke energie*, Spectrum, Utrecht, 1968